

Ivana KOVAČ-BARETT (Nikšić)
Univerzitet Crne Gore

ISTORIJSKI, PRAVNI I SOCIOLINGVISTIČKI KONTEKST JEZIČKE SITUACIJE U ŠPANJI

Višejezičnost na prostoru današnje Španije ima veoma dugu istoriju. Ipak, pravnu osnovu dobila je tek 1978. godine, kad je konačno donešen Ustav Španije koji je ujedno predstavljao i najvažniji dokument za očuvanje jezičke različitosti na tom jezičkom prostoru. Kastiljanski jezik je, iz različitih razloga, nametan i kao lingua franca i kao simbol Kraljevine Španije dok su se ostali jezici sve manje govorili. Danas se, na teritoriji Španije, u ukupno šest autonomnih regija govore jezici tih regija u statusu kooficijalnih jezika a to su galicijski, valencijski, katalonski i baskijski. Budući da je autonomnim regijama omogućeno da same sprovedu svoje regionalne jezičke politike, očito je da se sama jezička situacija i rezultati sprovedenih jezičkih politika razlikuju od regije do regije, a na njih utiču demografski pokazatelji regije, opšta jezička situacija, prestiž regionalnog jezika, sličnost između regionalnog i službenog, odnosno španskog jezika itd.

Detaljne jezičke studije i statistička istraživanja koja se sprovedu vezano za jezičku situaciju na ovim prostorima pokazuju da je svakim danom sve više onih koji govore i onih koji razumiju regionalne jezike a da bi jezička situacija na teritoriji Španije mogla i dalje da nastavi da se razvija u smjeru proliferacije regionalnih jezika. Fenomen proliferacije jezika na ovom prostoru, po svemu sudeći, još uvijek nije završen.

Ključne riječi: *regionalni / manjinski jezici, kooficijalni jezici, jezička politika, jezička situacija, višejezičnost, bilingvizam, jezička proliferacija*

1. Uvod

Namjera nam je da predstavimo jezičku situaciju u Španiji i sistem funkcionisanja kooficijalnih jezika u onim regijama u kojima ta kooficijalnost postoji – kroz istorijski, pravni i sociopolitički kontekst. U tome okviru višejezičnost na tome prostoru vjekovima predstavlja jednu od najznačajnijih

osobenosti. Ipak u ustavnoj istoriji te države prvi put se na osnovu Ustava iz 1978. godine zaista i prepoznaje i prihvata postojanje višejezičnosti u njoj. Ta višejezičnost oslikana je prvjenstveno u sistemu kooficijalnosti jezika, što je potvrđeno članom 3 Ustava, koji glasi:¹

Artículo 3.

El castellano es la lengua española oficial del Estado. Todos los españoles tienen el deber de conocerla y el derecho a usarla.

Las demás lenguas españolas serán también oficiales en las respectivas Comunidades Autónomas de acuerdo con sus Estatutos.

La riqueza de las distintas modalidades lingüísticas de España es un patrimonio cultural que será objeto de especial respeto y protección.²

Regionalni jezici su, dakle, kulturna baština države koja je danas podijeljena na 19 autonomnih regija, od kojih je svakoj ustavno omogućena široka autonomija, dok je u šest pokrajina koje imaju svoje vlastite jezike omogućeno da se oni upotrebljavaju i promovišu paralelno s kastiljanskim. U skladu s nivoom pravne zaštite koju nude *Ustav* odnosno *statuti autonomnih regija*, kao i na osnovu usklađenosti s *Evropskom poveljom o regionalnim ili manjinskim jezicima*, moguće je napraviti razliku između dvije grupe jezika koji se govore u Španiji. To su:

1. *Jezici koji nemaju kooficijalan status, ali figuriraju u statutima autonomnih regija kao zaštićeni jezici:*

- u Statutu Autonomne regije Asturijas: bable/asturijski
- u Statutu Autonomne regije Aragon: „različiti jezički varijeteti koji se govore u Aragonu”.³ Ti „varijeteti“ su kasnije imenovani kao katalonski i aragonski u Aktu 3/1999.

¹ Član 3 Ustava predmet je brojnih analiza i tumačenja. Po jednima, tim se ustavom prepoznaje višejezičnost u Španiji. Po drugima, Ustav priznaje samo španski jezik kao jedini koji se u njemu imenuje. Za ostale jezike upotrebljava se izraz „jezički modaliteti Španije“ ili „ostali španski jezici“.

² Član 3

Kastiljanski je službeni jezik španske države. Svi Španci imaju obavezu da ga poznaju i pravo da ga koriste.

Ostali španski jezici biće takođe službeni u određenim autonomnim regijama u skladu s njihovim statutima.

Bogatstvo različitih jezičkih modaliteta Španije je kulturna baština i biće predmet posebnoga poštovanja i zaštite. (Prev: I. K.)

Izvor: *Boletín Oficial del Estado*

http://www.boe.es/datos_iberlex/normativa/TL/ConstitucionCASTELLANO.pdf

³ „*Las diversas modalidades lingüísticas de Aragón...*“ (cit. u: Siguan, 1992: 86)

- u Statutu Autonomne regije Katalonije: aranski (jezik karakterističan za oblast doline Aran)

2. *Jezici koji imaju kooficijalni status na teritoriji datih regija:*

- na teritoriji Katalonije: katalonski
- na teritoriji Balearskih ostrva: katalonski
- na teritoriji Valensije: valensijski
- na teritoriji Galisije: galisijski
- na teritoriji Baskije: baskijski/euskera
- na dijelu teritorije Navare: baskijski/euskera

U daljem tekstu ćemo predstaviti jezičku situaciju u onim regijama u kojima je prisutna kooficijalnost katalonskoga, galisijskoga, valensijskoga, baskijskoga i kastiljanskoga jezika, kao i podatke koji ukazuju na porast poznavanja i upotrebe regionalnih jezika koji se, međutim, na tome prostoru i dalje proliferišu mijenjajući tako jezičku situaciju.

2. Prikaz jezika koji imaju status kooficijalnosti

2.1. Istorijski kontekst

Današnja Španija nastala je kao rezultat spajanja različitih kraljevstava i principata. Tokom XVIII i naročito XIX vijeka usvojeni su različiti modeli centralizacije političke strukture. Može se reći da je sve do 1978. godine Španija bila država koja je imala veoma centralizovanu teritorijalnu organizaciju. Razlog za to se može naći, jednim dijelom, u autoritarnome političkom sistemu kojem je ta zemlja bila izložena od 1939. do 1975. godine. S druge strane, razlog je upravo tradicija započeta dolaskom dinastije Borbon na vlast, odnosno prihvatanjem apsolutistički i jezički ujedinjenoga modela kao modela koji je tada vladao u velikom broju evropskih država.

Proces centralizacije, dakle, započet na osnovu francuskoga modela, ustanovljen je Ustavom iz 1812. godine, a trajao je tokom XIX vijeka i odvijao se uporedo s romantizmom, kulturnim a zatim i političkim pokretom koji je naročito obilježio jezičku situaciju u onim regijama koje su imale svoje „vlastite“ jezike. Upravo te jezičke manjine su u svojim prvim zahtjevima državi često tražile priznavanje njihova prava da im se omogući obrazovanje na vlastitome jeziku. Uz te zahtjeve naglašavano je da su oni isključivo regionalnoga karaktera, da neće uključivati drugu vrstu političkih zahtjeva (autonomiju itd.) te da se njima ne želi oslabiti autoritet države. Ukratko, tim se zahtjevima insistiralo na promjenama u strukturi državne organizacije koja je bila zapala u duboku krizu nakon gubitka kolonija 1898. godine.

Na osnovu već pomenutoga modela francuskoga sistema, Španija je bila podijeljena na 50 regija koje su i u političkome i u administrativnome smislu bile veoma zavisne od države, a, osim toga, regije nijesu bile priznate.

Društveno i kulturno priznavanje specifičnih identiteta i teritorija pokrenulo je proces koji je vodio ka novoj i različitoj teritorijalnoj organizaciji. Politički sukobi i građanski ratovi u XIX i XX vijeku spriječili su da se taj prelazak iz dva međusobno sasvim različita sistema – iz centralističkoga u alternativni model decentralizovane države, odvije mirnim putem. Godine 1978. konflikt još uvijek nije bio riješen, a to je rješenje predstavljalo glavni cilj ustava koji će biti usvojen te godine.

Tokom Druge Republike (1931–1936) Parlament je, naime, bio odobrio autonomne statute za Kataloniju 1931. godine i za Baskiju 1936. U Galisiji taj proces nije bio završen zbog dramatičnih događaja tokom Građanskoga rata 1936–1939.

Ipak, Frankov režim značio je brutalan prekid procesa priznavanja i upotrebe tradicionalnih regionalnih ili manjinskih jezika koji je bio započet. Javna upotreba tih jezika je zabranjivana, knjige napisane na njima su javno spaljivane dok su regionalna imena bila izbrisana iz spiska toponima i građanskih registara. Ukratko, bilo je zabranjeno govoriti tim jezicima. Izdavačke kuće koje su štampale djela na tim jezicima bile su izložene brutalnoj cenzuri. Jedini službeni jezik bio je kastiljanski ili španski, dok su se regionalni jezici koristili u veoma ograničenome porodičnom i društvenome kontekstu. Uprkos tome, javna upotreba tih jezika bila je u porastu od početka 1970-ih.

Prevlast kastiljanskoga u odnosu na ostale jezike bila je rezultat istorijskoga razvoja započetoga početkom XVI vijeka kad je kastiljanski postao glavni jezik ujedinjenog kraljevstva kao i, postepeno, jedan od simbola njenog ujedinjenja. Od tog vremena mu je dodijeljen naziv španski jezik, a u XVIII vijeku je osnovana i Španska kraljevska akademija čiji je glavni zadatak upravo bila briga o tome jeziku.

Prvi slobodni izbori nakon 1936. godine održani su 1977. Rezultati izbora ukazali su na prevlast nacionalističkih i regionalnih političkih partija, naročito u Kataloniji i Baskiji. Nakon takvih rezultata započelo je regionalno strukturisanje Španije, a u isto vrijeme su započele i brojne debate oko Ustava. Takvo političko ponašanje bilo je praćeno i bilo je rezultat očitoga društvenog pritiska da se brzo priznaju regije, naročito Katalonija i Baskija. To će se i desiti tako što će se najprije priznati vlade u tim oblastima. Drugim riječima, započeto je uspostavljanje jednoga sistema koji je prethodio priznavanju autonomija posredstvom brojnih pravnih dekreta donešenih tokom 1977. i 1978. godine. Bio je to prvi stupanj u zvaničnome priznavanju regionalnih jezika.

Kad je konačno usvojen Ustav 1978. godine, mapa regija je bila u velikoj mjeri već nacrtana a regionalnim jedinicama već bile dodijeljene izvjesne moći. Zapravo, regije su se već nalazile u samome procesu formiranja, a put ka priznavanju regionalnih jezika već je bio započet. Težnja da se državna teritorija organizuje na regionalnom nivou reflektovala je želju društva kao i izabраних poslanika koji su ga predstavljali. Ona se sasvim iskristalisala u Ustavu iz 1978. članom 2, u kome se kaže:

La Constitución se fundamenta en la indisoluble unidad de la Nación española, patria común e indivisible de todos los españoles y reconoce y garantiza el derecho a la autonomía de las nacionalidades y regiones que la integran y la solidaridad entre todas ellas.⁴

Usvojeni su statuti 17 regija: Baskije i Katalonije (1979), Galisije, Andaluzije, Asturijasa i Kantabrije (1981), Riohe, Mursije, Valensije, Aragona, Kastilje-La Manče, Kanarskih ostrva i Navare (1982) i Ekstremadure, Balerskih ostrva, Madrida i Kastilje-Leona (1983) i svakoj od tih regija je dodijeljena široka autonomija koja uključuje regionalnu vladu i parlament. Statuti Seute i Melilje usvojeni su 1995. Iako te dvije regije nemaju pravni kapacitet, one uživaju veliku organizacionu i izvršnu autonomiju u onim okvirima u kojima im nivo dodijeljene vlasti to dozvoljava.

Na taj način je, nakon Frankove smrti, javna upotreba regionalnih jezika postala realnost. Proces je već bio započet. Sedamanaest autonomnih regija dobilo je svoje autonomne statute, a šest od njih su dobile i zvanično priznavanje regionalnih ili manjinskih jezika koji se govore na njihovim teritorijama. Dakle, autonomne regije su zadobile političku i administrativnu moć kao i odgovornost za promociju svojih sopstvenih jezika.

2.2. Pravni i sociolingvistički kontekst

Ispunjavajući svoja zakonska prava, svih šest autonomnih zajednica su između 1982. i 1986. godine donijele zakon kojim definišu svoju jezičku politiku i većina njih je taj zakon nazvala *Zakon o političkoj normalizaciji* (*Ley de la Normalización Política*).⁵ Svi ti zakoni imaju sličnu strukturu, osim za-

⁴ „Ustav se zasniva na neraskidivom jedinstvu španske nacije, zajedničke i nedjeljive otadžbine za sve Špance, njime se priznaje i garantuje pravo na autonomiju onim nacionalnostima i regijama koje ulaze u njen sastav kao i solidarnost među svima njima.“ (Prev. I. K.)

Izvor: Boletín Oficial del Estado

http://www.boe.es/datos_iberlex/normativa/TL/ConstitucionCASTELLANO.pdf

⁵ Termin „normalizacija“ tradicionalno se odnosi na interne jezičke norme: gramatiku, leksiku, ortografiju... Međutim, u konkretnom slučaju se pod tim terminom pod-

kona u Navari koji se ograničava samo na onu oblast svoje teritorije na kojoj se govori baskijski jezik.

U uvodnome dijelu *Zakona o političkoj normalizaciji* ističe se potreba da se zaštite ti jezici kako bi se kompenzirala dugogodišnja marginalizacija kojoj su bili izloženi. U svim zakonima se ističe da se prihvata kooficijalnost kastiljanskog/španskog i onog jezika koji se govori na teritoriji date regije, a samim tim se daje pravna vrijednost dokumentima koja mogu biti sačinjena na bilo kom od dva pomenuta zvanična jezika. Takođe se tim zakonom garantuje jednaka upotreba jezika u državnoj, regionalnoj i lokalnoj administraciji i sasvim se konkretno potvrđuje da građani mogu da koriste podjednako ma koji od dva kooficijalna jezika. Na sličan način se reguliše i prisustvo tih jezika u školskome sistemu tako što svi učenici imaju obavezu da poznaju oba službena jezika. Tim zakonom se potvrđuje pravo vlastima u autonomnim regijama da odobre otvaranje medija na regionalnome jeziku (novine, radio, televizija), kao i to da one snose odgovornost za promociju kulturnih dešavanja na svome jeziku (objavljene knjige, pozorište, bioskop, književne nagrade itd.)

Svi ti zakoni bili su prihvaćeni jednoglasno (ili skoro jednoglasno) u regionalnim parlamentima i većina njih nije imala kasnijih modifikacija.

U Navari je donešen još jedan zakon kojim se proširuje zaštita baskijskoga jezika, a u Kataloniji zakon kojim se proširuje zaštita katalonskoga.

U svakoj od pomenutih regija ustanovljen je specifičan administrativni organ koji je zadužen za primjenu tih zakona i u većini on nosi naziv *Direkcija za jezičku politiku* (*Dirección de Política Lingüística*). Taj organ je odgovoran za jezičku politiku, nezavisno od toga što takođe postoje i institucije i organi specijalizovani za različite sektore (prosvjeta, zakonodavstvo, administracija i javne usluge, mediji, kultura, ekonomski i društveni sektor i granične razmjene).

Tako je, recimo, jedna od funkcija *Direkcije za jezičku politiku* da osigura da se korektno upotrebljavaju pravila koja donose akademske jezičke institucije kao i da garantuje njihovu primjenu. Naime, zbog statusa „vlastitih jezika”⁶ koji imaju regionalni jezici na svojoj teritoriji, statuti tih regija kao i zakoni koji se odnose na jezičku standardizaciju obično nameću autonomnim zajednicama neke specifične obaveze i odgovornosti vezane za zaštitu regionalnih jezika, uključujući i jezičko-akademska područja. Stoga su, iz akademskih namjera, sve autonomne regije s kooficijalnom jezičkom situacijom for-

razumijeva „normalnost u upotrebi“. Naime, termin u tome značenju je najprije počeo da se upotrebljava u Kataloniji kad je taj jezik, koji je bio potisnut neko vrijeme, povratio svoju društvenu vitalnost, prestiž i upotrebu.

⁶ *Lengua propia* (Prev. I. K.)

malno priznale jedan akademski jezički autoritet koji ima funkciju da sačuva jezik te regije i da brine o njemu.

U slučaju konflikata vezanih za kompetenciju ili interpretaciju jezičkih pitanja, odluke donešene od strane Vlade Španije kao i odluke regionalnih vlasti mogu biti preispitane pred Konstitucionalnim sudom.

Iako su struktura i sadržaj pomenutih zakona slični, u praksi su postignuti veoma različiti rezultati. Neki od razloga kojima se objašnjava takva situacija su:

- polazna sociolingvistička situacija
- prestiž samoga regionalnog jezika
- nivo znanja jezika koji imaju govornici date regije
- demografski pokazatelji
- značaj imigracije itd.

Ti faktori uslovljavaju ili utiču na primjenu jezičke politike, kao i na postignute rezultate.

Prilikom popisa stanovništva obavljenog 1975. godine u Barseloni, prvi put je popis sadržao i neka pitanja vezana za nivo poznavanja katalonskoga jezika. Pet godina kasnije, 1981. godine, kad se već ustanovila i Vlada Katalonije, ta su se pitanja proširila na cijelo stanovništvo Katalonije. Kasnije su i ostale autonomne regije usvojile tu inicijativu i danas se u svim regijama koje imaju jezike kooficijalne s kastiljanskim sprovode popisi koji sadrže i pitanja o jeziku (Siguan, 2001).

Na tim opštim popisima, međutim, bilo je moguće postaviti ograničen broj veoma konkretnih pitanja o jeziku. Da bi se dobile preciznije informacije o ponašanju i stavovima o jeziku, pristupilo se anketama koje nude manje ili više reprezentativne pokazatelje. Najstarija anketa je sprovedena 1981. godine na teritoriji grada Barselone, a ista anketa sprovedena je 1986. Nakon toga, 1991. godine, sprovedena je u Galisiji jedna anketa koja je po obuhvatnosti (blizu 40000 anketiranih) i po reprezentativnosti vjerovatno jedna od najreprezentativnijih sociolingvističkih anketa. I u Baskiji je takođe 1991. godine sprovedena anketa koja je pored Baskije (na teritoriji Španije) obuhvatala i Navaru i Baskiju na dijelu francuske teritorije. Ta anketa, ovoga puta mnogo obimnija, ponovljena je 1996, a zatim 2001. godine.

Međutim, sve te ankete sprovedene tako da se odnose samo na jedan jezik i jednu teritoriju karakteriše vlastiti pristup, što čini poređenja među njima prilično teškim. Stoga smo u ovom radu, osim podataka s posljednjih popisa u autonomnim regijama (2001. godine) koristili podatke najobimnije ankete načinjene za sve jezike (osim španskoga) i teritorije na kojima se govore a koju je realizovao Centar za sociolingvistička istraživanja (*Centro de Investigaciones Sociolingüísticas*) 1993. i 1998. godine pod koordinacijom Miguela Siguana.

Novina u tim anketama jeste to što se ispitanici ne ispituju samo o njihovoj jezičkoj kompetenciji, već o jeziku koji obično koriste i koji smatraju svojim glavnim jezikom. To omogućava da se razlikuju sljedeće kategorije:

1. oni kojima je maternji jezik jedan od regionalnih jezika, ali govore i kastiljanski;
2. oni koji se smatraju bilingvalnima;
3. oni kojima je kastiljanski glavni jezik, ali govore i regionalni jezik;
4. oni kojima je kastiljanski glavni jezik, a razumiju ali ne govore regionalni jezik;
5. oni kojima je kastiljanski glavni jezik, a niti govore niti razumiju regionalni jezik.

Evo nekih rezultata toga istraživanja (Podaci preuzeti iz: Siguan, 1999):

Tabela 1. Poznavanje i upotreba kastiljanskoga jezika

	BASKI- JA (%)	KATA- LONIJA (%)	GALI- SIJA (%)	VALEN- SIJA (%)	NAVA- RA (%)	BALE- ARO (%)
Razumije, govori, čita i piše	98.2	96.7	92.5	95.8	98.7	94.9
Razumije, govori i čita	0.7	0.9	2.4	1.4	0.0	0.4
Razumije i govori	0.7	2.4	2.5	2.3	1.1	3.0
Razumije	0.0	0.0	2.4	0.4	0.2	1.3
Ne razumije	0.0	0.0	0.3	0.0	0.0	0.4
Bez odgovora	0.5	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0

Tabela 2. Poznavanje kooficijalnih jezika u datim pokrajinama

	BASKI- JA (%)	KATA- LONIJA (%)	GALI- SIJA (%)	VALEN- SIJA (%)	NAVA- RA (%)	BALE- ARO (%)
Razumije, govori, čita i piše	16.5	48.1	52.9	19.3	7.1	31.1
Razumije, govori i čita	3.6	23.2	15.5	19.6	3.8	24.7
Razumije i govori	8.5	7.8	20.8	16.7	4.7	15.9
Razumije	14.7	18.3	9.7	33.6	7.1	20.7
Ne razumije	56.6	2.7	1.2	10.8	77.3	7.6
Bez odgovora	0.2	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0

Kako bismo te odgovore stavili u širi vremenski kontekst, poređenje s rezultatima dobijenim 1993. godine na osnovu istoga istraživanja dala su sljedeće rezultate⁷:

Tabela 3. Poređenje podataka o poznavanju kastiljanskoga jezika u 1993. i 1998.

	BASKI- JA (%)		KATALO- NIJA (%)		GALI- SIJA (%)		VALEN- SIJA (%)		NAVA- RA (%)		BALE- ARO (%)	
	'93	'98	'93	'98	'93	'98	'93	'98	'93	'98	'93	'98
Razu- mije, govori, čita i piše	92	98	93	97	90	92	95	95	97	98	0	95
Razu- mije, govori i čita	2	17	2	1	3	2	2	1	1	0	0	0

⁷ Podaci preuzeti iz: Siguan, 1999.

Razu- mije i govori	2	1	4	2	4	2	2	2	1	1	0	3
Razu- mije	0	0	0	0	2	2	0	0	0	0	0	1
Ne razu- mije	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Bez odgo- vora	4	0	1	0	1	0	2	0	1	0	0	0

Tabela 4. Poređenje podataka o poznavanju regionalnih jezika u 1993. i 1998.

	BASKIJA (%)		KATA- LONIA (%)		GALI- SIJA (%)		VALEN- SIJA (%)		NAVA- RA (%)		BALE- ARO (%)	
	'93	'98	'93	'98	'93	'98	'93	'98	'93	'98	'93	'98
Razu- mije, govori, čita i piše	20	17	41	48	32	53	12	19	3	7	0	31
Razu- mije, govori i čita	6	4	24	23	26	15	19	20	3	4	0	25
Razu- mije i govori	5	8	9	8	30	21	24	17	4	5	0	16
Razu- mije	15	15	22	18	10	10	35	34	8	7	0	21
Ne razu- mije	53	57	4	3	1	1	10	11	82	77	0	8
Bez odgo- vora	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0

Iako se većina pomenutih jezika govori samo na prostoru pomenutih regija, sociolingvistička situacija u Španiji se može definisati kao „bilingvalna“ s obzirom na to da većina stanovnika na tim teritorijama govori kastiljanski/španski i jedan od regionalnih jezika. Veliki procenat stanovništva je, dakle, u stanju da koristi jedan ili drugi jezik u manjem ili većem stepenu, a u velikome broju slučajeva poznavanje dva službena jezika je na jednakom nivou.

U skladu s aktuelnom situacijom bilingvizma, u cilju određivanja stepena bilingvizma, tim podacima je dodato pitanje koje je postavljeno samo onim ispitanicima koji su rekli da barem razumiju i govore jezik autonomne regije. Postavljeno pitanje je glasilo: „Ukoliko bi Vas neko pitao, da li biste sebe opisali kao govornika kastiljanskog/španskog ili kao govornika nekog od regionalnih jezika?“ Odgovori na to pitanje, na osnovu sociolingvističkoga istraživanja iz 1998. godine, dali su sljedeće podatke: (Podaci preuzeti iz: Siguan, 1999)

Tabela 5. Podaci o govornicima kastiljanskoga i govornicima regionalnih jezika

	BASKI- JA (%)	KATA- LONIA (%)	GALI- SIJA (%)	VALEN- SIJA (%)	NAVA- RA (%)	BALE- ARO (%)
Govornik španskoga	41.0	27.6	29.7	32.9	36.2	25.4
Govornik regionalnog jezika	41.0	51.5	51.7	52.0	40.6	57.5
I jednoga i drugog	17.3	20.7	18.6	14.9	23.2	16.2
Bez odgovora	0.6	0.3	0	0.2	0	0.9

Još jedan faktor veoma bitan za uspješnu primjenu jezičke politike koja se sprovodi u autonomnim regijama, a koja za cilj ima promociju vlastitoga jezika jeste i bliskost regionalnih jezika s jedne, i kastiljanskoga s druge strane. Kastiljanski, katalonski i galisijski pripadaju romanskoj porodici jezika, tako da je govornicima tih jezika njihovo međusobno usvajanje znatno lakše u odnosu na baskijski, čija je sličnost s kastiljanskim veoma mala pa je i međusobno usvajanje tih jezika zbog toga znatno otežano.

Pored pomenutoga, politička volja regionalnih vlasti svakako je uticala na način na koji su se primjenjivali ti zakoni. Siguan, recimo, navodi, kao jedan od razloga za uspješnost primjene jezičke politike i činjenicu da je npr. u Kataloniji ili Baskiji, za razliku od drugih regija, od dobijanja autonomije na

vlasti nacionalistička struja, što svakako doprinosi boljem poznavanju i upotrebi tih jezika.

Na osnovu rezultata istraživanja koja su sprovedena u autonomnim regijama moguće je uočiti da su jezici koji nemaju kooficijalan status (aranski, aragonski, bable) manje zaštićeni i da je čak prisutan pad njihova poznavanja, a da je poznavanje regionalnih, kooficijalnih jezika, zakonom zaštićenih, u stalnom porastu ali da su i dalje veoma male varijacije u odnosu na to koji jezik ispitanici smatraju glavnim jezikom.

3. Zaključak

Jezička politika, kao aktivnost koja ima za cilj promovisanje sistematske jezičke promjene u jednoj govornoj zajednici i njeno usmjerenje ka onome što se smatra „dobro“ ili „korisno“, u Španiji vodi ka jezičkome pluralitetu. To pokazuje da se španska jezička situacija neprekidno mijenja kako u pravnome tako i u sociolingvističkome kontekstu, da će ona nastaviti da se mijenja ali da će ti jezici, kako se to i kroz njihov istorijski kontekst jasno vidi, nastaviti da koegzistiraju kao jezici u neprekidnome međusobnom kontaktu.

Takva proliferacija jezika svakako dodatno komplikuje funkcionisanje jezičke politike na državnome nivou. Uprkos tome, državna jezička politika, na osnovu Ustava iz 1978. definisana kao instrument za zaštitu svoje kulturne baštine (odnosno svoje višejezičnosti), svakako će nastaviti da štiti svoje jezike i time će doprinijeti pomenutoj jezičkoj proliferaciji usmjeravajući govornu zajednicu ka onome što se smatra „dobro“ i „korisno“.

Bibliografija

- Balboni, Paolo. 2003. La politica linguistica in Europa. *Journal of American Association of Teachers of Italian*. 10 str.
- Bargueño, Jesús. 2002. El mapa escondido: las lenguas de España. U: *Boletín de la A.G.E.N.* 34. Universitat de Lleida. str. 171-192.
- Bastardas Albert&Emil Boix (eds). 1994. *¿Un estado una lengua? La organización política de la diversidad lingüística*. Barcelona: Octaedro Universidad 167 str.
- Bosson Georg, de Aguilar González& Francisco Báez (eds). 2000. *Identidades lingüísticas en la España autonómica*. Madrid: Iberoamericana. 189 str.
- Bratt Poulston, Christina. 2003.(a) Language Policies and Language Rights. U: Christina Bratt Poulston & G. Richard Tucker (eds.) *Sociolinguistics. The Essential Readings*. Blackwell Publishing. str. 472–483.

- Bratt Poulston, Christina. 2003. Linguistic Minorities and Language Policies. U: Christina Bratt Poulston & G. Richard Tucker (eds.) *Sociolinguistics. The Essential Readings*. Blackwell Publishing. str. 395–407.
- Bugarski, Ranko. 1996. *Jezik u društvu*. Beograd: XX vek. 259 str.
- Bugarski, Ranko. 2001. *Lica jezika. Sociolingvističke teme*. Beograd: Biblioteka XX vek. 246 str.
- Bugarski, Ranko. 2005. *Jezik u kontekstu*. Beograd: Čigoja. 298 str.
- Calvet, Jean Louis. 1998. *Language wars and linguistic politics*. Oxford: Oxford University Press. 212 str.
- Climent-Ferrando, Vincent. 2005. L'origen i l'evolució argumentativa del secessionisme lingüístic valencià. Una anàlisi des de la transició fins a l'actualitat. Documents de treball 18. [www.ciemen.org/mercator/pdf] (stranici pristupljeno u oktobru 2008.)
- Cooper, Robrt Leon. 1989. *Language Planning and Social Change*. Cambridge: Cambridge University Press. 216 str.
- Coucil of Europe. 2001. *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Council of Europe. 2006. Catalan in Spain (Catalonia) through the lenses of the European Charter for Regional or Minority Languages. *Public Foundation for European Comparative Minority Research*. 84 str.
- Crystal David. 1987. *The Cambridge Encyclopedia of Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- De Varennes, Fernand. 1997. *To speak or not to speak. The Rights of Persons Belonging to Linguistic Minorities*. Working Paper prepared for the UN Sub-Committee on the rights of minorities. [www.unesco.org/shs/most] (stranici pristupljeno u avgustu 2008.)
- Echenique Elizondo, María Teresa & Juan Sánchez Méndez. 2005. *Las lenguas de un Reino. Historia lingüística hispánica*. Madrid: Gredos. 535 str.
- Euskeraren jarraipena III. 2001. *La continuidad del euskera III Encuesta Sociolingüística de Euskal Herria*. Publicación del Gobierno Vasco. 55 str.
- Filipović, Jelena. 2009. *Moć reči. Ogledi iz kritičke sociolingvistike*. Beograd: Zadužbina Andrejević. 173 str.
- García Mouton, Pilar. 2002. *Lenguas y dialectos de España*. Madrid: Arco. 61 str.
- Garrote Bernal, Gaspar. 1998. *El conflicto lingüístico en España*. Madrid: Universidad Europea de Madrid-CEES. 20 str.

- Hornberger, Nancy H. 1998. Bilingual Education and English-Only: A Language-Planning Framework. U: *International Communication Gazette*: 60 (1): 27-46.
- House, Juliane. 2003. English as a lingua franca: A threat to multilingualism. *Journal of Sociolinguistics* 7(4): 556-578.
- Kaplan, Robert B. & Richard B. Baldauf. 1997. *Language Planning: From Theory to Practice* : Clevedon: Multilingual Matters Series. 394 str.
- Kloss, Heinz. 1966. Types of Multilingual Communities: A Discussion of ten variables. U: *Sociological Inquiry*. 36:135-145.
- Koeing, Matthias. 1999. Democratic governance in multicultural societies. Social conditions for the implementation of international human rights through multicultural policies. [www.unesco.org/shs/most] (stranici pristupljeno u avgustu 2008.)
- Lodes, Juan Ramon. 2002. *Lengua y Patria. Sobre el nacionalismo lingüístico en España*. Madrid: Santillana Ediciones Generales. 214 str.
- López García, Angel. 1997. Tres actitudes ante un mismo problema: Cataluña, Galicia, País Vasco. U: *Revista de antropología social*. Madrid: Servicio de publicaciones Universidad Complutense. str. 87-104.
- Mackey, William F. 1994. La ecología de las sociedades plurilingües. U: Bastardas, Albert & Emili Boix (eds.) *¿Un estado, una lengua? La organización política de la diversidad lingüística*. str. 25-54. Barcelona: Octaedro.
- Marcos-Marín, Francisco A. 2004. Política Lingüística y lenguas iberoeuropeas. U: *Razón y Fe*. 331, febrero 1995, 139-159. [http://www.ucm.es/info/circulo/no18/marcos.htm] (stranici pristupljeno decembra 2005.)
- Moreno, Elda. 2001. La Charte Européenne des Langues Regionales ou Minoritaires: un instrument juridique au service du patrimoine linguistique européen. U: *International Journal on Multicultural Societies (IJMS)*. UNESCO. 3 (1): 26-32.
- Nahir, Moshe. 1984. Language Planning Goals: A Classification. U: *Language Problems and Language Planning*. 8.3: 294-327.
- Núñez Seixas, Xosé M. 1997. Idioma y nacionalismo en Galicia en el siglo XX: Un desencuentro histórico y algunos dilemas en el futuro. U: *Revista de antropología social*. Madrid: Servicio de publicaciones Universidad Complutense. str. 159-184.
- Petschen Verdaguer, Santiago. 1997. Los principios reguladores de las lenguas en la Europa Contemporánea. U: *Revista de antropol-*

- gía social*. Madrid: Servicio de publicaciones Universidad Complutense. str. 71–86.
- Ricento, Tomas. 2002. Historical and theoretical perspectives in language policy and planning. U: *Journal of Sociolinguistics* 4, (2): 196–213.
 - Romeo, Joseph. 2003. Aplicación de la Carta Europea de Lenguas Regionales o Minoritarias en España. U: *Año europeo de las lenguas. Situación jurídica del euskera en Navarra*. Pamplona: Euskara Kultur Elkargoa. str. 33-51.
 - Siguán, Miguel. 1988. Bilingual Education in Spain. U: Christina Bratt Paulston. *International Handbook of Bilingualism and Bilingual Education*. Greenwood Publishing Group. str. 449-473.
 - Siguán, Miguel. 1992. *España plurilingüe*. Madrid: Alianza Universidad. 355 str.
 - Siguán, Miguel. 1999. *Conocimiento y uso de las lenguas en España: investigación sobre el conocimiento y uso de las lenguas cooficiales en las Comunidades Autónomas bilingües*. Madrid: CIS. 78 str.
 - Siguán, Miguel. 2001. *El español como lengua en contacto en España*. II Congreso Internacional de la lengua española. Valladolid 2001. [<http://congresosdelalengua.es/valladolid/default.htm>], (stranici pristupljeno u oktobru 2006.)
 - Siguán, Miguel. 2004. *Jezici u Europi*. Prevod: Janja Kelava. Zagreb: Školska knjiga. 217 str.
 - Skutnabb-Kangas, Tove. 2002. *Language policies and education: The role of education in destroying or supporting the world's linguistic diversity*. Izlaganje na Svjetskom kongresu o jezičkoj politici, 16-20 aprila, 2002, organizator Linguapax Institute u saradnji sa Vladom Katalonije, Barselona, Španija. [<http://www.linguapax.org/congres/plenaries/skutnabb.html>.] (stranici pristupljeno u oktobru 2006.)
 - Skutnabb-Kangas, Tove. 2005. Endangered linguistic and cultural diversity and endangered biodiversity: The role of educational linguistic human rights in diversity maintenance. Diyarbakir/Amed, 20-25 march 2005. [www.pen-kurd.org/Diyarbakir-seminar/tove-endangered-linguistic-and-cultural-diversities.html.] (stranici pristupljeno u oktobru 2006.)
 - Spolsky, Bernard. 1998. *Sociolinguistics*. Oxford: Oxford University Press. 128 str.
 - Trudgill Peter. 2004. Globalisation and the Ausbau sociolinguistics of modern Europe. U: Duszak, Anna & Urszula Okulska (eds.). *Speaking from the Margin: Global English from a European Per-*

- spective. Polish Studies in English Language and Literature. Vol.11. Frankfurt, New York, Oxford: Peter Lang.
- Vernet i Llobet, Jaume. 1994. *¿Un estado, una lengua? La organización política de la diversidad lingüística*. Barcelona: Octaedro universidad. 167 str.
 - Vila Pujol, M. Rosa. 2005. *El español en las comunidades de habla catalana. Curso del Instituto Cervantes: La influencia de lenguas en el ámbito hispano*.
 - Yule, George. 1998. *El lenguaje*. Cambridge: Cambridge University Press. 354 str.
 - Zabaltza, Xabier. 2006. *Una historia de las lenguas y los nacionalismos*. Barcelona: Ed. Gedisa, S.A. 282 str

Ivana KOVAČ-BARETT

HISTORICAL, LEGAL AND SOCIOLINGUISTIC CONTEXT OF THE LANGUAGE SITUATION IN SPAIN

Multilingualism in the Spanish territory has rather a large story. Despite this fact, legal acknowledge of Multilingualism occurred in the year 1978, when the Spanish Constitution was established as the most important legal document for the protection of the different languages in Spain. Through history, and mainly due to circumstantial reasons, Castilian was imposed as the language of the Kingdom of Spain and as the very symbol of it, while other languages began to fall in disuse. Moreover, during some periods in their chronology, those regional or minority languages were forbidden and their usage limited to the family scope. In Spain, politics and linguistic situation are basically an inseparable tandem, therefore the legal acknowledge of the languages preceded that of the autonomous provinces to whom a specific power was transferred in order to promote and protect their own languages. A total of six provinces, in which territories languages such as Galician, Catalan, Basque, and Valencian are spoken, were allowed to protect their language by means of legal documents and acts.

This linguistic situation reflects a language policy focused in a strong protection of the languages which are considered a cultural patrimony of the State. Obviously the linguistic situation differs from one province to another. Such depends on many factors, among which some can be remarked: demographic indicators, main linguistic situation, the prestige of the regional language, similarity between the official language and the regional one, etc.

Linguistic in-depth studies and statistics actually show that each day that pass, more and more persons understand and speak the regional languages, and that the situation in the Spanish territory could keep developing into a proliferation of the regional languages, a phenomenon that to this day is yet to be finished.

Key words: regional or minority language, coofficial language, language policy, language situation, multilingualism, bilingualism, language proliferation